

R E C E N Z J E / R E C E N S I E S

ROCZNIKI HUMANISTYCZNE
Tom LXIV, zeszyt 5, specjalny – 2016
ZESZYT SPECJALNY / SPECIALE UITGAVE

JELLE STEGEMAN. *Handbuch Niederländisch. Sprache und Sprachkultur von den Anfängen bis 1800*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2014, 518 pp., ISBN 978-3-534-25977-9.

JELLE STEGEMAN. *Handbuch Niederländisch. Sprache und Sprachkultur von 1800 bis heute*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2016, 500 pp., ISBN 978-3-534-25983-0.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rh.2016.64.5s-21>

Het is intussen 25 jaar geleden dat de laatste Duitstalige geschiedenis van het Nederlands door Herman Vekeman en Andreas Ecke, *Geschichte der niederländischen Sprache* (1992) uitkwam. Met zijn *Handbuch Niederländisch* waarvan inmiddels ook het tweede deel voor de periode na 1800 is uitgekomen, heeft de voormalige hoogleraar Nederlands in Zürich, Jelle Stegeman, een meer dan waardige opvolger van dit boek geschreven. In twee kloeke delen van elk rond de 500 pagina's wordt de complete taalgeschiedenis van het Nederlands van de Romeinse tijd tot het heden op een degelijke wijze uiteengezet. Stegeman richt zich daarbij op de geïnteresseerde leek — min of meer de leden van de uitgever *Wissenschaftliche Buchgesellschaft* (WBG) — en sluit met zijn beide delen aan bij de traditie van dit type handboeken die tot de sterke kanten van de WBG behoren. In het voorwoord van beide delen bedankt Stegeman o.a. Cor van Bree, Joop van der Horst en Jan Noordegraaf, met wie direkt de belangrijkste oudere experts op het gebied zijn genoemd. Uit het Duitstalige gebied worden begrijpelijkerwijs o.a. Armand Berteloot en Stefan Sonderegger bedankt.

De beide delen zijn chronologisch opgebouwd. Stegeman biedt geen diepgaande nieuwe inzichten aan, maar wel een grondige, systematisch opgebouwde en overzichtelijke synthese van de geschiedenis van de Nederlandse taal. De zeer uitgebreide literaturopgaven in beide delen en het feit dat aan het eind van elk hoofdstuk naar de literatuur die betrekking heeft op het deelterrein verwezen wordt, maakt de delen tot een uiterst nuttig hulpmiddel. De studie is mooi geïllustreerd.¹

¹ Overigens staat de afbeelding van Jan van Ruusbroec na p. 128 staat spiegelbeeldig afgedrukt (een gevolg van het feit dat de KB Brussel de foto stevast verkeerd aanlevert, hetzelfde is

Ook de kaartjes die regelmatig de geografische ontwikkeling illustreren zijn een handig extra hulpmiddel. Een heel belangrijk pluspunt bij Stegeman is dat hij systematisch langere voorbeelden van teksten geeft, steeds keurig vergezeld van een Duitse vertaling. Voor de Duitstalige is interessant dat Stegeman vaak ook de vergelijkbare Duitse teksten uit dezelfde periode als voorbeelden aanhaalt. In zijn tweede deel heeft Stegeman de kritiek van Matthias Hüning in diens recensie van het eerste deel (*Zeitschrift für Rezensionen zur germanistischen Sprachwissenschaft* 8, 2016, 1–2: 3–7) ter harte genomen en een lijstje met verwijzingen naar elektronische bronnen opgenomen.

Het eerste deel is in 6 hoofdstukken met een afsluitende *Ausblick* naar de nieuwe tijd ingedeeld. De indeling is traditioneel: een inleiding met verwijzingen naar eerdere Nederlandstalige handboeken. Hoofdstuk twee richt zich op de voorboden van het Nederlands. Het derde hoofdstuk behandelt het Oudnederlands tot ongeveer 1150. Het vierde hoofdstuk is dan aan het Middelnederlands tot 1500 gewijd. Het vijfde hoofdstuk gaat in op het Vroeg-Nieuwnederlands tot ongeveer 1650 en het zesde en feitelijk afsluitende hoofdstuk op de periode tot 1800. Het tweede deel, dat op zich ook zelfstandig kan worden gebruikt, bestaat uit vier grotere hoofdstukken en een *Schlussbetrachtung*. De inleiding (hoofdstuk 1) bepaalt wat Nederlands eigenlijk is. Het tweede hoofdstuk spreekt over het Nederlands in de Franse tijd en in het Verenigd Koninkrijk. In hoofdstuk drie komt de standaardisering in de 19^e eeuw aan bod, met inbegrip van de specifiek Belgische problematiek. Het vierde hoofdstuk behandelt de ontwikkelingen in de 20^e eeuw, waarbij ook het Poldernederlands neit wordt vergeten (p. 435), al laat Stegeman zich niet meeslepen in zinloze discussies in hoeverre dit werkelijk ‘het Nederlands van de toekomst’ is. In het laatste hoofdstuk, de reeds genoemde *Ausblick*, tracht Stegeman enige tendenties te duiden.

Na regelmatig doorbladeren en weer wegleggen moest schrijver dezes van het hart dat de moderne student in Polen, Slowakije en Tsjechië helaas meestal geen Duits meer kent, waardoor dit zeer leerzame werk voor de meesten van hen jammer genoeg een gesloten boek zal blijven. De eerste vergelijking die een buitenlands neerlandicus die niet in het Duitse taalgebied werkzaam is, uiteraard maakt, is met de helaas reeds lang uitverkochte, maar op dbnl aanwezige collectieve monografie onder leiding van Maarten van Toorn, *Geschiedenis van de Nederlandse taal* (1997). Gezegd moet worden dat die vergelijking in het voordeel van Stegemans handboek uitvalt. De tweede vergelijking is die met het vrijwel gelijktijdig met het eerste deel verschenen werkje van Roland Willemyns, *Dutch: Biography of a Language* (2013) dat echter veel essayistischer van opzet is. Samenvattend kan worden gesteld dat het

ondergetekende ook gebeurd bij voorbereiding van de Tsjechische literatuurgeschiedenis in 2015 maar we merkten het tijds) — monniken schreven in de middeleeuwen nimmer met hun linkerhand, die als de hand van de satan (*sinister*) werd beschouwd. Wie de versie met stempel op www.literatuurmuseum.nl nauwkeurig bekijkt waar de Brusselse foto is overgenomen zoals die geleverd is, ziet dat het bibliotheekstempel spiegelbeeldig staat.

Stegeman is gelukt om een mooie middenweg tussen een gedetailleerd historisch handboek en een leesbaar overzicht op te stellen. Eigenlijk zouden beide delen een Nederlandse versie verdienen.

Prof. dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt.

Katedra niderlandistiki FF

Univerzita Palackého v Olomouci

*Katedra Literatury i Języka Niderlandzkiego
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*

MARTIN KONVIČKA. *De opkomst van de Nederlandse grammatica. Over grammaticalisatie en andere verwante ontwikkelingen in de geschiedenis van het Nederlands*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, 228 pp., ISBN 978-80-244-5075-9 (printversie), 978-80-244-5076-6 (online versie) — DOI: 10.5507/ff.17.24450759.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rh.2016.64.5s-22>

Op het toneel van Nederlandstalige taalkundige publicaties, geschreven door neerlandici *extra muros*, is een nieuwe interessante titel verschenen. Martin Konvička heeft zijn rigorosum, gewijd aan de processen van de grammaticalisatie van de taal, nu als boek uitgegeven. Zijn werk betwist de stelling dat de hermeneutische spraak-kunst in de hedendaagse pragmatische en winstgerichte wereld geen recht van bestaan meer zou hebben.

Het boek bestaat uit drie grote delen. De eerste twee hoofdstukken geven aan de lezer de kans om zich in de geschiedenis en grondbeginselen van de grammaticalisatie te verdiepen; een proces dat vrijwel sinds het begin van de taal gaande is en zich als het ware voor onze ogen voltrekt. Konvička leidt ons door namen en begrippen en illustreert op een heldere wijze wat grammaticalisatie in feite inhoudt en waar ze naar streeft. In het derde hoofdstuk vinden we concrete voorbeelden binnen verschillende domeinen: het nominale, verbale en pragmatische. De auteur maakt de lezer bewust van een hele reeks kleine kenmerken die ertoe hebben bijgedragen dat bepaalde vormen (zoals onder meer de zwakke werkwoorden) volgens een bepaald paradigma worden gevormd. Hij wijst ook op een interessant probleem, namelijk het verband tussen de pragmatiek in de taal en het grammaticale instrumentarium dat de taalgebruiker ter beschikking heeft. Het boek wordt met logisch opgebouwde conclusies afgesloten, waarna een uitgebreide en zeer representatieve bibliografie alsook twee registers (een personen- en een zaakregister) volgen. Kortom: we krijgen een degelijk opgebouwde studie in handen, geschreven in een heldere taal en geïllustreerd met voorbeelden die het op zich erg moeilijke onderwerp toch wat toegankelijker maken.